

ЙОЗЕФ НЕСВАДБА
БУНТЪТ НА КОРАБА
„ОДИСЕЙ“

Превод от чешки: Невена Захариева, 1984

chitanka.info

Разбира се, не чу сирените. Позволи да го вържат за мачтата, останалите си запушиха ушите с восък. Знаеше, че няма да чуе песента на сирените. Не вярваше в тях, нито в безсмъртните богове, в Юпитер, Нептун или Марс. Та нали всъщност беше предприел това пътуване само за да покаже на хората си, че е излишно да се страхуват от открито море, че могат смело да се отправят във всички посоки, че не съществува Сцила, нито Харибда^[1], и че светът не свършва зад колоните на Херкулес. А плаването покрай сирените трябваше да послужи като доказателство.

Вързаха го здраво, въжетата се впиваха в месата му, изглеждаше като че ли прегръща главната мачта, като че ли се държи за нея по време на буря. Но плаването беше съвсем спокойно, морето тихо, тибиценът продължаваше да определя с флейтата такта на гребците, чуваше се само монотонното свирене и ударите на веслата по водата. Моряците седяха на пейките си, без да поглеждат към главната мачта. Слънцето приличаше. Струваше му се, че е смешен. Да не би в края на краищата и той да очаква да чуе мамещите песни на тези митични същества? Само кормчията от време на време изкрещяваше някаква заповед към долната палуба. Той като че ли забравяше за собственика на кораба.

И тъкмо тогава дочу първите гласове. Мъжете, които седяха на най-близките пейки, започнаха да си говорят. Не можеше да повярва. Защо? Нали при гребането е забранено да се говори? Потърси с поглед хортатора^[2], който минаваше покрай пейките с камшик в ръка. От време на време шибваше с него във въздуха, но не наказваше говорещите. Разбира се. Та той не ги чува, нали ушите му са запушени с восък както и на останалите, както на мъжете, които говорят, без всъщност да съзнават това — просто мислят гласно.

Но за какво мислят? Да не би да са полудели? Искаше да си пипне челото, да се убеди дали няма температура. Нима е възможно? И защо? Мъжете уговаряха бунт.

- Щом Еврилихос даде знак...
- Веднага ще престанем да гребем...
- Ще забием камата в гърба му...
- Разбойник ниеден!
- Негодник!
- Безделник!

Ругаеха го полугласно, с усмивка на лицето или с безразличен израз. Ужасна гледка. Предани лица, които отразяват предателски мисли, убийци с предателска усмивка. Но защо? Защо?

— Защо? — изкрещя с всичка сила той, така че гласът му заглуши и флейтата на тибицена. Та Еврилохос е най-добрият му приятел още от детинство. Нали самият той, Семпер, го беше откупил, направил го бе свободен, а какво е по-необходимо от свободата?

— Еврилохос! Робе на баща ми. Приятелю. Защо? Не е възможно. Защо? — Той се мяташе, но възетата бяха стегнати здраво, започнаха да му причиняват болка. Моряците го забелязаха. Обръщаха се към него. Разбраха, че е възбуден.

— Порадвай се на своите сирени, няма да ги слушаш дълго — каза седналият най-близо, който преди малко го заплашваше с камата. Не разбираше защо го мрази, та този човек преди работеше в мините, гребането е сравнително по-лек занаят. Би трябвало да е благодарен на собственика на кораба, който го беше наел.

— Чуваш ли сирените? — с бащински тон го попита Еврилохос. Той беше побързал да дойде от кормилото. Сигурно бе поискал да бъде днес кормчия, защото е подготвял предателство. А при това той е човекът, когото обичаше повече от родителите си. — Мили Семпер, чуваш ли сирените? — отново попита Еврилохос. И плю в очите му.

— Предател. Неблагодарник, злодей. Забрави ли вече колко си ми задължен?

— Не се ядосвай, господарю. Мъките ти скоро ще свършат. Не вярвам да чуваш сирените, защото добре ти е известно, че не съществуват. Успокой се и ще поговорим разумно за това...

И му обърна гръб. Подлец. Смята, че Семпер не долавя неискреността му. Но скоро всичко ще свърши. Ще свърши с миньорската кама, вече го знаеше. С какво достойнство се запътва към кормилото, самата справедливост, сама мъдрост. Разум.

Бащата на Семпер беше прав, като мразеше Еврилохос. Гърците са двулични. Прав беше. Такива са. Мразят римляните, развалят ги със своите философии, със своя ум. Семпер си спомни как преди двадесет години възпитателят му го убеждаваше, че весталките не са светици, а безсрамници, по-лоши от публичните жени, как изобщо отхвърляше съществуването на боговете, на които трябва всеки ден да се принасят жертви, как доводите му изглеждаха правилни и той жадно приемаше

всяка книга, която гъркът му донасяше, всеки проклет философски диспут. И занемаряваше ездата, не се упражняваше да си служи с оръжие, въпреки че неговият род се числеше към класата на ездачите като всички търговци на едро. Търговията изобщо не го интересуваше. Нещастният му баща го изпрати при чичо му в Галия. Там Семпер избяга при първата битка с варварите, така че трябваше незабавно да си замине и чичо му го направи за смях пред целия род с писмата си. Върна се в Рим, защото най-важна му се струваше философията на Еврилохос, неговите изследвания, неговата мъдрост и ум.

— Еврилохос! — извика отново той и очите му се изпълниха със сълзи. Сълзи на безпомощност и ярост, на разочарование. Преди години беше плакал от мъка поради нещастната си обич към гърка, когото баща му бе заповядал да продадат на пазара като обикновен роб, прежалвайки огромната сума, която можеше да получи за ума му. Продаде само мускулите му, които бяха вече отпуснати. Казваха, че го били нашибали с камшик още тогава, при продажбата, защото се съпротивлявал. Той винаги е бил непокорна натура, може би затова се бунтуваше и срещу боговете, и срещу сирените, но защо се бунтува сега?

— Не ти ли е добре? Виждаш ли, аз ти казвах да не предприемаш това безбожно пътуване...

Лъхна го мирис на амбра. Олимпия бе излязла на палубата. Дали е чула виковете му? Но нали и нейните уши са пълни с восък? Та тя се страхуваше най-много от всички, защото е крайно набожна. Сега му бърше лице то и врата с приятно ухаеща кърпа. Може би тя не му е изменила. От самото начало се мразеха с гърка. Тя знаеше, че ще трябва да го замести. Помни как баща му го отведе при нея същия ден, когато нареди да продадат възпитателя. Заведе го във вилата ѝ край Виа Апия, която още преди това беше заповядал да построят за нея с изискан вкус.

— От днес ще бъде твоя — бе казал той, като се качи на носилката. Беше вече стар и Олимпия не бе единствената му любовница. Но все пак беше най-хубавата му любовница. По онова време ѝ завидяха всички хетери в Рим. Никоя от тях нямаше такова съвършено тяло, никоя не можеше да пее така хубаво и никоя не се ползваше с такава известност. Олимпия знаеше гръцки, рецитираше

наизуст старите поети. И сега, когато се готвеха за път, и сега го беше предупредила с думите на Омир:

„Него омайват веднага сирените с глас сладкозвучен, седнали в цветна ливада, от всички страни обградени с купища кости на хора изтлели и с кожи изгнили...“^[3]

Кухнята ѝ беше прочута, никой не приготвяше ми-ногата така вкусно както нейният сицилийски готвач. Семпер не можеше да забрави Еврилохос нито под звуците на музиката, нито на оргиите с приятелите си, и когато баща му умря, когато беше унищожена цялата им търговска флота, която по време на летния слънчев кръговрат както обикновено бе заминала да докара стока от Индия, а майка му изпадна напълно под влиянието на някакъв глупав източен култ, символ на който бе кръстът, така, че тежестта на всички семейни грижи се стовари върху неговите плещи, той побърза да откупи от робство Еврилохос и да го въведе в собствения си дом.

— Предупредих те да не предприемаш това безбожно пътуване — продължаваше Олимпия. — Но ти винаги вярваше повече на гърка, отколкото на мен. Сега сам се боиш от сирените, в които не вярваше. Кой знае дали ще ни пощадят, кой знае как изобщо ще се измъкнем оттук. Баща ти трябваше да продаде възпитателя на някоя ловна хайка, да го хвърли на хищните зверове в цирка, да го прикове на кръст или да го изгори с главата надолу, това му се полагаше на тоя безбожник, на тоя лицемерен негодник.

Семпер винаги ѝ беше възразявал. Досега. Винаги беше защищавал Еврилохос, когото смяташе за свой втори, духовен баща. И затова беше приел предложението му. Как само се подиграваше гъркът на римляните, че всъщност не са разработили нито една научна област, че само купуват роби от Атина, че не разбират нито от машините на Архимед, нито от лечението на Херодот, а още по-малко от неговите географски теории. А как можело да се върти търговия, щом не съществуват точни морски пътища, достатъчно сигурни и преки? Защо търговските кораби суеверно избягвали най-кратките пътища, както например тоя покрай сирените, по който можело да се спести време и да се изпреварят всички останали търговци? Защо вярват на преданието за сирените а не на разума, защо се поддава на тия

представи дори Семпер, неговият собствен ученик? И, разбира се, с това го подмами. Семпер можеше да се покаже смел — най-сетне можеше да докаже за какво служи изучаването на философията и науките, можеше да се съвземе след злополуката, сполетяла пълните му със стоки кораби в Червено море. Ето защо накупи най-скъпи товари: вавилонски килими, африкански подправки и китайска коприна, даде за тях всичките си пари и потегли с кораба по прекия път обратно за Рим, надявайки се, че ще изпревари останалите търговци и ще стигне на пазара преди предлагането да е станало най-голямо, с което ще спечели и ще възвърне славата на семейството си заедно с неговото състояние. Разбира се, той не предчувствуваше, не можеше да предчувствува, че Еврилохос подготвя предателство. Дишаше тежко. Всъщност смътно бе доволен, че ще го убият. Не би преживял такова разочарование.

— Чуваш ли сирените?

Уханието, което излъчваше Олимпия, изведнъж му стана противно. Сигурно се е уговорила с тях, но дали иска да го пази, или да го отрови?

— Чувам... — каза си той полугласно.

— Знаех това.

— Чувам страшните гласове в душите на хората си...

Олимпия не го разбра. Искаше да го попита. Той виждаше колко много е разтревожена, как треперят ръцете ѝ и примигват очите ѝ, колко се страхува.

В този миг корабът изведнъж спря. Семпер още по-здраво се прилепи към мачтата. Олимпия извика и побягна към долната палуба. Може би вече усеща как я зграбчват ноктите на сирените, които някои си представят като полудевици и полуграбливи птици. Моряците лродължаваха да седят на своите пейки. С вдигнати весла те гледаха към кормилото. Еврилохос им даде знак. Неколцина по-млади мъже бързо са покатериха към мачтите. Явно искат да вдигнат платната, да променят посоката, и вместо да отидат в Рим, да отвлекат цялото богатство на Семперовия род някъде в Гърция, а там сигурно ще го разпродадат далеч под полагаемата цена, за да се пръснат после по всички краища на империята, където никой няма да ги намери и накаже.

Очакваше камата. Затвори очи и се мъчеше да си внуши философско спокойствие. Как осъдените са дискутирали преди смъртта си! Как мъдро са говорили за същността на смъртта, на живота и за въпросите на битието. Той не беше способен на това. Не бе философ. Трябваше да си остане търговец. Трябваше като баща си да отрече всички науки и да се вслуша в съвета на Олимпия. Не по-зле би могъл да се изправи на крака чрез лихварство, би могъл да пренаеме собствеността си срещу висок лихвен процент, не беше необходимо да предприема това налудничаво пътуване, и без него щеше да увеличи богатството си. Колко скъпо ще плати сега за грешката си. Колко скъпо ще плати, задето не вярваше на баща си, който във всеки бедняк виждаше враг. Задето не послуша съветите му. Да, те ненавиждат богатшите, искат да ни убият и унищожат. Да ни убият, да ни унищожат и да ни прободат с кама в гърба.

Усети я. Напрягна всички мускули. Няма да вика, поне ще докаже колко е смел. На убийците. Камата бавно се плъзгаше по гърба му. Да не би да искат да го измъчват? Откъм кормилото чуваше глъчката на мъжете от долната палуба. Най-вероятно им раздават оръжие. Прехапа устната си. Усети сладникавия вкус на кръв.

— Прободи ме. — Отново напрягна мускули. — Прободи ме.

Въжетата се отпуснаха. Едва сега отвори очи. Пред него стоеше Олимпия и държеше в ръка камата, с която беше прерязала въжетата. Подаде му я. Неговата спасителка. Той я целуна с благодарност. Но моряците вече се надигаха. Всеки въоръжен с каквото му попадне под ръка. Някои дори размахваха като мечове кухненски принадлежности. Откъм кормилото се зададе Еврилохос с останалите. Те имаха мечове. Бяха отворили склада в алвея^[4] и разпределили всичкото оръжие, сякаш ги заплашваше пиратско нападение. Толкова желязо заради един мъж. Семпер се усмихна. Олимпия няма много да продължи живота му. Бавно скри камата ѝ. Та той не може да се бие с целия екипаж, с всички, а всички са срещу него, защото има богатство, което могат да му отнемат и което ги беше държало в робство толкова години. Еврилохос вече идва. Спира се. Останалите също. Учудени са, че не е вързан. Той стоеше срещу тях с гордо вдигнато чело. Това явно осуети плана им. Спряха се мълчаливи. Стискаха оръжието. Придобитият страх от господаря ги парализира за миг.

— Сирените искат да потопят кораба! — изпищя застаналата до него Олимпия. — Желаят кръвта на безбожниците. Те освободиха Семпер от въжетата. Ще загинем всички заради едного...

Мъжете от екипажа се прекръстиха. Откъде е разбрала? Изведнъж забравиха, че сами бяха спрели кораба, стори им се, че са били спрени. От кого Олимпия беше научила тези толкова страшни новини? Те си спомниха разказите на старците в пристанищните кръчми, спомниха си за своето детство, когато им говореха за боговете, спомниха си за свещениците и храмовете.

— Господарят ги е чул — още по-силно извика Олимпия. — Нима не знаете, че единствено той е могъл да ги чуе?

Така е, те си бяха махнали восъка от ушите едва преди бунта.

— Каква глупост. Нима ще повярвате на тая глупост, скалъпена само за вас? Повтарям ви, че няма сирени, както няма богове, както няма... — Еврилохос млъкна. Гръцкият миньор заби камата в гърба му. Камата, която готвеше за Семпер.

— А кой тогава е освободил господаря? — извика недодяланият мъжага в лицето на умирация си сънародник. — Кой му е помогнал да се отвърже?

Философът понечи да му отговори, но силната струя кръв, която бликна от устата му и плисна по палубата, задави гласа му, Еврилохос се олюля, улови се за пейката, но никой не му подаде ръка, и той, като направи голяма дъга, падна покрай вдигнатите весла право в морските дълбини. Няколко акули веднага го разкъсаха. Белите им кореми блеснаха под повърхността на водата. Олимпия почна да чете жертвена молитва. Всички я помнеха. Молеха се още от малки, когато свещениците принасяха в жертва на разгневените богове гълъбица или плодове. Внимателно оставиха оръжието. Може би разгневените същества ще се успокоят, може би ще им позволят да заминат.

— По веслата! — извика заповеднически Семпер, когато молитвата свърши. Нареди да ускорят ритъма на гребането. За днес отмени нощната почивка. Тази паплач ще стигне в Рим с изкривени гърбове. Но затова пък ще ги приучи към набожност. Забърза към кормилото. Зад себе си чуваше само ускорените звуци на флейтата на тибичена и плющенето на хортаторовия камшик. Корабът се понесе напред като състезателен кон. Останалите мъже сгънаха платната. Олимпия прибра с тях оръжието на долната палуба. Скоро се върна

при Семпер на кормилото. Неговата спасителка. Най-умната хетера. И най-набожната.

— Ще наредя да построят в Рим храмове на сирените — каза ѝ развълнувано Семпер. Ще им се моля всеки ден. Ти ми отвори очите...

— Тя се усмихна тайнствено. — Но как разбра какво се подготвя? Как ти хрумна да ме освободиш, въпреки че за това те очакваше наказание?

— Чух те — отвърна спокойно тя.

— Но нали ти самата поиска всички да си запушат ушите с восък? Нали ти най-много се страхуваше от сирените?

Тя се засмя:

— И аз не вярвам в сирените, Семпер. Но вярвам в страха от тях.

Мъжете на палубата се навеждаха над веслата си, без нито един от тях да се осмели да погледне към кормилото.

[1] В гръцката митология — две чудовища между Италия и Сицилия, които погубвали моряците. Б. пр. ↑

[2] Надзирател (лат.). Б. пр. ↑

[3] Омир, „Одисея“, XII песен, стихове 43–46. Превод Г. Батаклиев. Б. пр. ↑

[4] Корпус на кораб (лат.). Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.